

УДК 343.727:070

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.108>

ПЕРЕШКОДЖАННЯ ЗАКОННІЙ ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТІВ: СУСПІЛЬНА НЕБЕЗПЕКА ТА БЕЗПОСЕРЕДНІ ОБ'ЄКТИ

Ісаєнко Є.Г.,

аспірант

*Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Ісаєнко Є.Г. Перешкодження законній професійній діяльності журналістів: суспільна небезпека та безпосередні об'єкти.

Вказується, свобода слова та самовираження є ключовими складовими будь-якої сучасної демократії. Міжнародне та національне законодавство забезпечує кожному право на свободу думки, слова, а також на вільне вираження своїх поглядів та переконань. Водночас практична реалізація цих фундаментальних свобод залишається складним завданням. В Україні професійна діяльність журналістів перебуває під захистом держави, і законодавчі норми, які регулюють цей захист, є загалом достатніми. Однак попри це випадки перешкодження законній професійній діяльності представників медіа не припиняються, про що свідчить судова практика.

У роботі розкрито головні положення про суспільну небезпеку перешкодження законній професійній діяльності журналістів (ст. 171 Кримінального кодексу України), безпосередній основний та додаткові об'єкти цього делікту. Для з'ясування змісту цих ознак складу кримінального правопорушення за основу взято концепцію об'єкта кримінального правопорушення як правовідносин.

Встановлено, що суспільна небезпека перешкодження законній діяльності журналіста полягає в тому, що це кримінально протиправне діяння має таких негативний вплив для суспільства загалом та журналіста зокрема: 1) обмежує свободу слова, тобто право вільно висловлювати свої думки; 2) перешкоджає доступу громадян до інформації; 3) безпосередньо загрожує демократичним процесам у державі; 4) призводить здійснення самоцензури; 5) негативно впливає на суспільну свідомість, робить її вразливішою та може призвести до маніпуляції нею; 6) загрожує психологічній та фізичній безпеці журналістів, їх власності, честі, гідності тощо залежно від прояву перешкодження їхній законній діяльності.

Основним безпосереднім об'єктом кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України, запропоновано визнавати охоронювані державою правовідносини в сфері здійснення

законної професійної діяльності журналістів, які визначають порядок такої діяльності.

Аргументовано, що кримінальному проступку, передбаченому ст. 171 КК України, зазвичай характерні безпосередні додаткові фактативні об'єкти, якими можуть бути правовідносини, пов'язані із забезпеченням кримінально-правової охорони життя, здоров'я, честі, гідності, власності журналіста, громадського порядку, нормальної діяльності організації, право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації тощо. Водночас безпосередній додатковий обов'язковий об'єкт має місце лише у випадку вчинення зазначеного делікту службовою особою з використанням свого службового становища.

Ключові слова: журналіст, перешкодження, законна професійна діяльність, інформація, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, об'єкт кримінального правопорушення.

Isaienko Ye.H. interference with the legal professional activities of journalists: public danger and immediate objects.

It is indicated that freedom of speech and self-expression are key components of any modern democracy. International and national legislation provides everyone with the right to freedom of thought, speech, and the free expression of their views and beliefs. At the same time, the practical implementation of these fundamental freedoms remains a difficult task. In Ukraine, the professional activity of journalists is under the protection of the state, and the legislative norms regulating this protection are generally sufficient. However, despite this, cases of obstruction of the legal professional activity of media representatives do not stop, as evidenced by judicial practice.

The work reveals main provisions on the public danger of obstructing legitimate professional activity of journalists (Article 171 of the Criminal Code of Ukraine), the direct main and additional objects of this tort. To clarify the content of these elements of the composition of a criminal offense, the concept of the object of a criminal offense as a legal relationship is taken as a basis.

It has been established that the social danger of obstructing the legal activity of a journalist lies in the fact that this criminally illegal act has such a negative impact on society in general and the journalist in particular: 1) restricts freedom of speech, i.e. the right to freely express one's thoughts; 2) hinders citizens' access to information; 3) directly threatens democratic processes in the state; 4) leads to self-censorship; 5) negatively affects public consciousness, makes it more vulnerable and can lead to its manipulation; 6) threatens psychological and physical safety of journalists, their property, honor, dignity, etc., depending on the manifestation of interference with their legal activities.

It is proposed to recognize state-protected legal relations in the sphere of the legitimate professional activity of journalists, which determine the order of such activity, as the main direct object of the criminal offense provided for in Art. 171 of the Criminal Code of Ukraine.

It is argued that the criminal offense provided for in Art. 171 of the Criminal Code of Ukraine, usually includes direct additional optional objects, which can be legal relations related to the provision of criminal law protection of life, health, honor, dignity, property of a journalist, public order, normal activity of an organization, the right of citizens to obtaining reliable and objective information, etc. At the same time, direct additional mandatory object takes place only in case of committing the specified tort by an official using his official position.

Key words: journalist, obstruction, legal professional activity, information, criminal liability, criminal offense, object of criminal offense.

Постановка проблеми. Свобода слова та самовираження є ключовими складовими будь-якої сучасної демократії. Міжнародне та національне законодавство забезпечує кожному право на свободу думки, слова, а також на вільне вираження своїх поглядів та переконань. Водночас практична реалізація цих фундаментальних свобод залишається складним завданням. В Україні професійна діяльність журналістів перебуває під захистом держави, і законодавчі норми, які регулюють цей захист, є загалом достатніми. Однак попри це випадки перешкоджання законній професійній діяльності представників медіа не припиняються, про що свідчить судова практика. Ефективність та відкритість журналістської діяльності можлива лише тоді, коли ті, хто займається цією діяльністю, мають належний захист у випадку посягань під час виконання своїх професійних обов'язків. Саме тому визначення підстав кримінальної відповідальності за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів у статті 171 Криміналь-

ного кодексу (далі – КК) України стало важливим кроком у державному захисті представників засобів масової інформації (далі – ЗМІ) від протиправних дій. Водночас аналіз чинного законодавства переконує в тому, що, незважаючи на низку змін до редакції цієї статті, а також включення до КК України у 2015 р. чотирьох нових статей, присвячених охороні основних прав і свобод журналіста (ст.ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України), досі залишаються невирішеними чимало проблемних питань, пов'язаних із юридичною оцінкою та застосуванням заходів кримінально-правового впливу за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Тут варто посперечатися на зауваження Є.О. Письменського про те, що «питання ефективності правового захисту журналістів як носіїв «четвертої гілки влади» передусім полягають в удосконаленні механізму застосування уже діючих кримінально-правових заборон, а не в їхньому «нагромадженні» [1, с. 152].

Відповідно до ст. 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Реалізація цього права значною мірою пов'язана з професійною діяльністю журналістів та безпосередньо залежить від неї.

Отже, очевидним стає висновок про те, що свобода слова та журналістська діяльність є два щільно поєднаними між собою за змістом поняттями.

Стан опрацювання проблематики. Виявлення проблем кримінальної відповідальності за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, а також пошук шляхів розв'язання уже ставав предметом наукових досліджень у працях А.А. Вознюка, С.Я. Лихової, Р.О. Мовчана, В.І. Павликівського, Є.О. Письменського, А.В. Савченка, О.О. Семенюка, Ю.В. Спужарик, М.І. Хавронюка та ін. Попри значні досягнення вчених у розробленні зазначеної проблематики, чимало дискусійних питань у цьому напрямі кримінально-правового регулювання залишаються досі не вирішеними. Це, відповідно, позначається на ефективності протидії кримінальним правопорушенням проти журналістів. Зокрема, привертають увагу питання об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України.

Метою статті є визначення об'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України.

Виклад основного матеріалу. У контексті встановлення кола, змісту та механізму реалізації правових відносин, що безпосередньо поставлені під кримінально-правову охорону

ст. 171 КК України, важливо спочатку звернутись до нормативного визначення журналіста та професійної діяльності журналіста.

Суспільна небезпека кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України.

Заборона втручання в професійну діяльність журналістів і медіа встановлена у ст. 24 Закону України «Про інформацію». Відповідно до ч. 2 цієї статті забороняються втручання у професійну діяльність журналістів, контроль за змістом поширюваної інформації, зокрема з метою поширення чи непоширення певної інформації, замовчування суспільно необхідної інформації, накладення заборони на висвітлення окремих тем, показ окремих осіб або поширення інформації про них, заборони критикувати суб'єкти владних повноважень, крім випадків, встановлених законом, договором між засновником (власником) і трудовим колективом, редакційним статутом. Водночас у ч. 3 цієї статті зазначено, що умисне перешкодження законній професійній діяльності журналістів та/або переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику тягне за собою відповідальність згідно із законами України.

Рівень суспільної небезпеки перешкодження законній діяльності журналістів за своїм змістом є високим: така небезпека передусім полягає у руйнуванні основ демократичного суспільства, в обмеженні прав і свобод громадян, а також в опосередкованому створенні умов для зловживань владою та вчинення інших серйозних порушень.

О.І. Богатирьова слушно зауважує з цього приводу: незважаючи на невелику кількість офіційно зареєстрованих кримінальних правопорушень, передбачених ст. 171 КК України, наразі спостерігається тенденція до значного зростання випадків перешкоджань законній професійній діяльності журналістів, а тому є всі підстави вважати, що вони відзначаються підвищеною суспільною небезпекою та потребують належних заходів реагування з боку держави та її інституцій [2, с. 53].

Мають рацію і І.С. Заєць та С.І. Марко в тому, що суспільна небезпечність такого злочину полягає в тому, що він перешкоджає законній професійній діяльності журналіста, призводить до обмеження його права на працю, унаслідок чого відбувається зазіхання на свободу преси й інших медіа [3, с. 20].

Заслугують на увагу й результати дослідження інших вчених, які стверджують, що суспільна небезпека перешкодження законній професійній діяльності журналістів полягає у порушенні конституційного права громадян на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Злочином порушуються основоположні принципи інформаційних відносин, а саме: гарантованості права на інформа-

цію; відкритості, доступності інформації та свободи її обміну; об'єктивності інформації; повноти та точності, законності одержання, використання, поширення та зберігання інформації [4, с. 283].

Стає можливим застосування цензури щодо інформації (тобто контролю за її ідеологічним змістом), що призводить до надання громадськості необ'єктивної інформації стосовно подій і фактів, які мали місце в дійсності. За скоєння злочину обмежується право громадян України, юридичних осіб і державних органів на оперативне одержання через ЗМІ публічно поширюваної інформації про діяльність державних органів і організацій, об'єднань громадян та їх посадових осіб, а також інших відомостей, необхідних для реалізації ними своїх прав, свобод і законних інтересів, здійснення їх завдань і функцій [4, с. 283].

Отже, науковці тлумачать цю ознаку по-різному, водночас спільною характеристикою тут виступає те, що через посягання на професійну діяльність журналістів суспільство втрачає доступ до правдивої інформації, отримання та поширення якої власне і є основним завданням журналістики.

Суспільна небезпека перешкодження законній діяльності журналіста полягає в тому, що це кримінально протиправне діяння має таких негативний вплив для суспільства загалом та журналіста зокрема:

- 1) обмежує свободу слова, тобто право вільно висловлювати свої думки;
- 2) перешкоджає доступу громадян до інформації, адже зазвичай журналісти є джерелом об'єктивної інформації, а тому перешкодження їхній діяльності унеможлиблює або обмежує доступ громадян до неї;
- 3) безпосередньо загрожує демократичним процесам у державі, адже вільна преса є фундаментальною основою сучасної демократії, а неможливість журналістом безперешкодно виконувати свої професійні обов'язки призводить до зниження рівня прозорості влади та контролю за нею, що може спричинити розвиток корупції та порушення прав людини;
- 4) призводить здійснення самоцензури, тобто вимушеного редагування журналістом власних репортажів, зменшення у них рівня об'єктивності та достовірності;
- 5) негативно впливає на суспільну свідомість, робить її вразливішою та може призвести до маніпуляції нею;
- 6) загрожує психологічній та фізичній безпеці журналістів, їх власності, честі, гідності тощо залежно від прояву перешкодження їхній законній діяльності.

Загальні положення про об'єкт кримінального правопорушення.

Переходячи до характеристики ознак об'єкта перешкодження законній професійній діяльно-

сті журналістів, спочатку варто зазначити про таке. Коло наукових підходів до тлумачення об'єкта кримінального правопорушення в українській кримінально-правовій науці є традиційно широким. Узагальнено наведу лише декілька основних підходів: об'єкт кримінального правопорушення – це: суб'єктивне право; блага та інтереси, що охороняються законом; норма права в її реальному бутті; охоронювані кримінальним законом суспільні відносини; соціальні блага та цінності, що охороняються кримінальним законом; суспільні відносини, які є відповідним порядком, установленим приписами правових норм, а також соціальні блага тощо [5, с. 280; 6; 7; 8; 9; 10].

Наразі панівною з усіх запропонованих концепцій залишається визначення об'єкта кримінального правопорушення як суспільних відносин – економічних, політичних, ідеологічних, екологічних, у сфері власності тощо.

Мають рацію Ю.А. Пономаренко та В.Я. Тацій зауважуючи, що суспільні відносини, які є об'єктом кримінального правопорушення, мають об'єктивний характер, тобто існують поза і незалежно від людської свідомості, а тому незалежно і від самого кримінального закону; є первинними як щодо нього, так і щодо самого кримінального правопорушення. Ці суспільні відносини регулюються різними галузями публічного чи приватного, національного чи міжнародного, позитивного чи природного права. Ці відносини є об'єктом кримінально-правової охорони і при вчиненні кримінального правопорушення стають об'єктом кримінального правопорушення [11, с. 208-209].

Водночас більш юридично точним я вважаю підхід, який пропонує визначати об'єкт того чи іншого кримінального правопорушення не через суспільні відносини, а через конкретні правовідносини, тобто лише ті, що врегульовані нормами права. Зокрема імпонує позиція О.О. Дудорова, який об'єктом кримінального правопорушення пропонує визнавати ті охоронювані кримінальним законом правовідносини, на які посягають кримінально протиправні діяння та яким у результаті цього заподіюється шкода [12, с. 150]. Як бачимо, тут автор вказує на безпосереднє заподіяння шкоди саме правовідносинам, а не суспільним відносинам, як пишуть інші дослідники. Таке уточнення, як видається, має свій сенс, адже якщо йдеться саме про правопорушення як підставу кримінальної відповідальності, то його умовною «першоосною» повинні бути не будь-які відносини, а власне ті, що врегульовані правом. Окрім того, раціональною видається точка зору про те, що правовідносинам завдається лише безпосередня шкода, без альтернативної вказівки на створення загрози її спричинення – як про це пишуть більшість

прибічників «суспільної» моделі об'єкта. Напевне шкода буде мати місце також у разі, якщо конкретні матеріальні, об'єктивно вимірювальні наслідки не настали. Тут варто виходити з того, що власне факт поставлення їх в небезпеку автор розглядає як уже реалізовану (заподіяну) шкоду правовідносинам.

Як зауважують С.Я. Лихова та Р.В. Вороний, особливість правових відносин полягає в тому, що вони існують між конкретними особами, взаємна поведінка яких є юридично закріпленою. Також ці відносини врегульовані саме правовими нормами, які виходять від держави, а їх здійснення забезпечується безпосередньо апаратом державного примусу. Автори додають: юридичний характер повинні отримувати лише такі суспільні відносини, реалізація яких у відповідності з державними інтересами може бути забезпечена лише в разі нормативного (правового) закріплення поведінки їх учасників [13, с. 96-97].

Отже, для цілей характеристики об'єктів кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України, варто спиратися на положення концепції об'єкта кримінального правопорушення як правовідносин.

Безпосередній основний об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України.

Безпосередній об'єкт, будучи обов'язковим елементом будь-якого складу конкретного кримінального правопорушення, може бути визначений як правовідносини, на які посягає конкретне кримінальне правопорушення. Безпосередній об'єкт носить індивідуальний характер і є частиною відповідного родового об'єкта [12, с. 152].

Також потрібно зауважити про те, що в кримінально-правовій науці України наразі немає одностайної думки щодо безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України.

Ю.В. Сподарик основним безпосереднім об'єктом перешкоджання законній професійній діяльності журналістів пропонує визнавати власне суспільні відносини, які забезпечують безперешкодну реалізацію права журналіста на працю. Вона додає: суспільні відносини, що забезпечують безперешкодне провадження журналістом своєї професійної діяльності, є основним безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 171, 345-1, 347-1, 348-1, 349-1 КК України (в яких передбачено відповідальність за посягання на життя, здоров'я, свободу та власність журналістів у зв'язку із здійсненням ними своєї законної діяльності), адже диспозиції зазначених статей містять безпосередню вказівку на це [14, с. 69-70]. Такий запропонований дисертанткою «по-

двійний» підхід до визначення основного безпосереднього об'єкта, тобто як відносин, що, з одного боку, забезпечують право журналіста на працю, а з іншого боку, забезпечують безперешкодне провадження журналістом своєї професійної діяльності, видається непослідовним.

М.І. Мельник більш змістовно розкриває ознаки безпосереднього об'єкта досліджуваного посягання – це встановлений порядок здійснення законної професійної діяльності журналістів, який забезпечує конституційне право громадян на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати та поширювати інформацію, необхідну їм для реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів [15, с. 154-155]. Подібним чином розмірковує О.О. Семенюк [16, с. 107; 17, с. 403-404].

Ю.В. Гродецький, характеризує такий об'єкт схожим чином – це суспільна відносина, що забезпечують законну професійну діяльність журналістів [18, с. 150]. Подібні позиції висловлюються також іншими науковцями [19, с. 11].

К.М. Буряк пише про те, що безпосереднім обов'язковим об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України, є суспільні відносина, що забезпечують безперешкодне здійснення журналістом своєї професійної діяльності [20, с. 198].

Група авторів підручника з кримінального права пропонують основним безпосереднім об'єктом тут визнавати свободу вираження поглядів і порядок професійної діяльності журналістів [4, с. 283].

Ураховуючи наведені вище наукові підходи пропоную основним безпосереднім об'єктом кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України, визнавати охоронювані державою правовідносина в сфері здійснення законної професійної діяльності журналістів, які визначають порядок такої діяльності. Зазначений порядок серед іншого передбачає безперешкодне здійснення такої діяльності, а також забезпечує конституційне право громадян на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, необхідну їм для реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів.

У цьому розумінні основного безпосереднього об'єкта потрібно робити наголос саме на *професійній та законній діяльності журналіста*, тобто на діяльності людини за ознаками комплексу професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець в не порушуючи правових норм.

Безпосередні додаткові об'єкти кримінального правопорушення, передбаченого ст. 171 КК України.

Важливе місце серед об'єктів перешкоджання законній професійній діяльності журналістів

належить додатковим об'єктам цього делікту, оскільки посягання на журналістів у частині випадків супроводжується заподіянням шкоди чи створенням загрози заподіяння такої шкоди не лише правовідносинам у сфері законної їх діяльності, але й іншим правовідносинам.

У контексті цього варто наголосити, що додаткові об'єкти досліджуваних деліктів можуть бути як обов'язковими, так і факультативними.

Як слушно зауважує А.А. Вознюк, додатковий необхідний (обов'язковий) об'єкт кримінального правопорушення – це суспільні відносина, на які завжди посягає певне кримінальне правопорушення, заподіюючи їм шкоди або створюючи загрозу її заподіяння поряд із безпосереднім основним об'єктом, і який в інших випадках може бути самостійним основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення. Водночас додатковий факультативний (необов'язковий) об'єкт кримінального правопорушення – це суспільні відносина, на які не завжди посягає кримінальне правопорушення, заподіюючи їм шкоди або створюючи загрозу її заподіяння поряд із безпосереднім основним об'єктом, і який в інших випадках може бути самостійним основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення [21, с. 25].

Аналіз диспозиції ст. 171 КК України дає підстави стверджувати, що додатковий об'єкт цього кримінального проступку є необов'язковим в основному (ч. 1) та кваліфікованому (ч. 2) складі делікту, а також в особливо кваліфікованому (ч. 3), але лише в контексті перешкоджання вчиненого за попередньою змовою групою осіб. Водночас особливо кваліфікований склад цього делікту, що вчиняється службовою особою з використанням свого службового становища, очевидно передбачає додатковий обов'язковий об'єкт – правовідносина у сфері виконання службовими особами своїх повноважень.

А тому не можна погодитися з тими вчиненнями, які характеризуючи об'єкт кримінального правопорушення, не звертають увагу на безпосередній додатковий об'єкт цього делікту [15, с. 154-155; 16, с. 107; 17, с. 403-404].

З приводу додаткового об'єкта кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України, А.А. Вознюк та Р.О. Мовчан слушно зауважують, що вчинення відповідних протиправних діянь нерідко супроводжується образами журналістів; вилученням, знищенням чи пошкодженням їхнього майна; погрозами чи застосуванням фізичного насильства, хуліганським діями тощо, з огляду на що додатковими факультативними об'єктами кримінального правопорушення можуть виступати суспільні відносина, що забезпечують кримінально-правову охорону життя, здоров'я, честі, гідності, власності журналіста, громадський порядок тощо [19, с. 11; 22, с. 108].

Дійсно у судовій практиці кримінально протиправні діяння щодо журналістів можуть супроводжуватися посяганням на власність. Наприклад, у вироку Жмеринського міськрайонного суду Вінницької області від 20 лют. 2013 р. йшлося про пошкодження одягу та телекамери [23].

У певних випадках може мати місце поєднання посягання на декілька об'єктів кримінально-правової охорони – наприклад, на власність та здоров'я особи як це мало місце у випадку, описаному у вироку Корабельного районного суду м. Миколаєва від 06 квіт 2023 р. (обвинувачений повертаючись до журналіста спиною, повторно наніс удар плечем по руці журналіста, намагаючись пошкодити фотокамеру) [24].

Ще в одному випадку один обвинувачений ОСОБА_2 вилив відро з фекаліями на журналіста ОСОБА_4, а другий обвинувачений ОСОБА_3 взяв вже порожнє відро з рук ОСОБА_2, в грубій нецензурній формі почав ображати журналіста ОСОБА_4 з приводу здійснення ним журналістської діяльності та кинув в його сторону вище вказане відро. У результаті чого пошкоджено одяг потерпілого, а також офісну техніку та стіни приміщення газети «Голос-ІФ», що призвело їх у непридатний стан та унеможливило подальше повноцінне функціонування приміщення газети «Голос-ІФ» (Вирок Івано-Франківського міського суду від 28 лютого 2022 р.) [25].

Ю.В. Сподарик додатковим безпосереднім об'єктом правопорушень, передбачених ст. 171 КК України, називає право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації [14; с. 71]. З такою позицією можна погодитися, водночас потрібно конкретизувати, про який саме різновид безпосереднього додаткового об'єкта йдеться.

На переконання К.М. Буряк право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації є додатковим обов'язковим об'єктом [20, с. 80]. Такої ж позиції дотримується Я.С. Безпапа [26, с. 100].

Однак з такою позицією теж варто не погодитися, оскільки у певних випадках може мати місце посягання на журналістів за їх діяльність в минулому або перешкодження їх діяльності шляхом створення перешкод для організації в якій вони працюють. Не слід виключати і випадків, коли журналісти висвітлюють свою думку про подію, яка може бути необ'єктивною, а можливо навіть недостовірною. Говорити у цих та подібних випадках, що мало місце посягання на право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації нелогічно. Тому зазначене право є додатковим факультативним, а не додатковим обов'язковим об'єктом досліджуваного кримінального проступку.

Таким чином, кримінальному проступку, передбаченому ст. 171 КК України, зазвичай характерні безпосередні додаткові факультативні об'єкти, якими можуть бути правовідносини, пов'язані із забезпеченням кримінально-правової охорони життя, здоров'я, честі, гідності, власності журналіста, громадського порядку, нормальної діяльності організації, право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації тощо. Водночас безпосередній додатковий обов'язковий об'єкт має місце лише у випадку вчинення зазначеного делікту службовою особою з використанням свого службового становища (йдеться про правовідносини у сфері забезпечення кримінально-правової охорони встановленого порядку виконання службовими особами своїх повноважень).

Висновки. Здійснене у межах цієї наукової роботи вивчення ознак об'єкта перешкодження законній професійній діяльності журналістів спонукало сформулювати наступні висновки.

1. Суспільна небезпека перешкодження законній діяльності журналіста полягає в тому, що це кримінально протиправне діяння має таких негативний вплив для суспільства загалом та журналіста зокрема: 1) обмежує свободу слова, тобто право вільно висловлювати свої думки; 2) перешкоджає доступу громадян до інформації, адже зазвичай журналісти є джерелом об'єктивної інформації, а тому перешкодження їхній діяльності унеможливорює або обмежує доступ громадян до неї; 3) безпосередньо загрожує демократичним процесам у державі, адже вільна преса є фундаментальною основою сучасної демократії, а неможливість журналістом безперешкодно виконувати свої професійні обов'язки призводить до зниження рівня прозорості влади та контролю за нею, що може спричинити розвиток корупції та порушення прав людини; 4) призводить здійснення самоцензури, тобто вимушеного редагування журналістом власних репортажів, зменшення у них рівня об'єктивності та достовірності; 5) негативно впливає на суспільну свідомість, робить її вразливішою та може призвести до маніпуляції нею; 6) загрожує психологічній та фізичній безпеці журналістів, їх власності, честі, гідності тощо залежно від прояву перешкодження їхній законній діяльності.

2. Ураховуючи наведені вище наукові підходи пропонуємо основним безпосереднім об'єктом кримінального проступку, передбаченого ст. 171 КК України, визнавати охоронювані державою правовідносини в сфері здійснення законної професійної діяльності журналістів, які визначають порядок такої діяльності. Зазначений порядок серед іншого передбачає безперешкодне здійснення такої діяльності, а також забезпечує конституційне право громадян на

свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію, необхідну їм для реалізації своїх прав, свобод та законних інтересів.

У цьому розумінні основного безпосереднього об'єкта потрібно робити наголос саме на *професійній та законній діяльності журналіста*, тобто на діяльності людини за ознаками комплексу професійних завдань та обов'язків (робіт), які виконує фахівець в не порушуючи правових норм.

3. Кримінальному проступку, передбаченому ст. 171 КК України, зазвичай характерні безпосередні додаткові факультативні об'єкти, якими можуть бути правовідносини, пов'язані із забезпеченням кримінально-правової охорони життя, здоров'я, честі, гідності, власності журналіста, громадського порядку, нормальної діяльності організації, право громадян на отримання достовірної та об'єктивної інформації тощо. Водночас безпосередній додатковий обов'язковий об'єкт має місце лише у випадку вчинення зазначеного делікту службовою особою з використанням свого службового становища (йдеться про правовідносини у сфері забезпечення кримінально-правової охорони встановленого порядку виконання службовими особами своїх повноважень).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Письменський Є.О. Журналістська діяльність в аспекті завдань кримінального права. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Харків, 8-9 жовтня 2015 р.). Харків : Право, 2015. С. 151–155.
- Богатирьова О.І. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів в Україні: актуальна проблема сьогодення. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2018. Вип 2. С. 53-54.
- Заєць І.С., Марко С.І. Особливості кримінальної відповідальності за перешкоджання професійній діяльності журналістів. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 19–30.
- Кримінальне право. Особлива частина : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 1. 704 с.
- Вознюк А.А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2018. 928 с.
- Гришук В.К. Кримінальне право України: загальна частина : навч посіб. 2006. С. 77–88.
- Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві : монографія. Харків : Право, 2016. 256 с.
- Тацій В.Я. Об'єкт злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2013. № 1(1). С. 126–143.
- Трубников В.М. Нове універсальне поняття об'єкта злочину. *Наука і правоохорона*. 2009. № 1-2(3-4). С. 85–89.
- Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину. *Право України*. 1999. № 6. С. 75–78.
- Тацій В.Я. Пономаренко Ю.А. Об'єкт кримінального правопорушення. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2022. № 18. Т. 2. С. 207–210.
- Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навч. посіб. / За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
- Лихова С.Я., Вороний Р.В. Актуальні питання щодо концепції «об'єкт злочину – правовідносини». *Наше право*. 2013. № 4. С. 95–98.
- Сподарик Ю.В. Кримінально-правова охорона законної професійної діяльності журналістів в Україні : дис. ... наук. ступ. д-ра філософ. : 081 «Право». Львів, 2022. 246 с.
- Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. 3-тє. Вид., переробл. та допов. Київ : Атіка, 2009. 744 с.
- Посібник до навчального курсу щодо безпеки журналістів : навч. посіб. / [Вознюк А.А., Калиновський Б.В., Камінська Н.В. та ін.]. Рада Європи, 2021. 146 с.
- Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д.С. Азаров, В.К. Гришук, А.В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1104 с.
- Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В.Я. Тацій, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 6-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
- Кваліфікація та розслідування кримінальних правопорушень проти журналістів : практич. посіб. / [А.А. Вознюк, Р.О. Мовчан, А.О. Антошук та ін.]. Київ: Норма права, 2024. 114 с.
- Буряк К.М. Злочини проти професійної діяльності журналістів в Україні: кримінально-правове та кримінологічне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Дні-

- про : Ун-т держ. фіскальної служби України, 2018. 245 с.
21. Вознюк А.А. Додатковий об'єкт злочину, передбаченого ст. 255 Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4 (97). С. 21–32.
 22. Правові засади взаємодії військовослужбовців Управління державної охорони України з представниками засобів масової інформації : навч. посіб. / Горова О.Б. та ін. Ужгород : РІК-У. 2021. 224 с.
 23. Вирок Жмеринський міськрайонний суд Вінницької області від 20 лют. 2013 р. у справі № 130/52/13-кр. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/29447962>.
 24. Вирок Корабельного районний суду м. Николаєва від 06 квіт 2023 р. у справі № 488/470/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110049162>.
 25. Вирок Івано-Франківського міського суду від 28 лют. 2022 р. у справі № 344/3120/22. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103579055>.
 26. Безпала Я.С. Кримінальна відповідальність за перешкоджання законній професійній діяльності журналістів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків : ХНУВС, 2014. 211 с.